

Renowacja zabytkowych i wojennych grobów

2024-11-08

Od kilkunastu lat na najstarszych krakowskich cmentarzach komunalnych prowadzone są prace konserwatorskie i restauratorskie przy wybranych grobowcach i pomnikach nagrobnych. W tym roku kontynuowane jest zadanie mające na celu przywrócenie świetności grobom wojennym zlokalizowanym na Kwaterze Poległych w czasie I wojny światowej na cmentarzu Rakowickim.

Prace restauratorskie przy wybranych pomnikach nagrobnych i grobowcach na cmentarzu Rakowickim objęły m.in.:

- dwa grobowce na kwaterze X: grobowiec Katarzyny Stefańskiej, Wandy i Antoniego Roczmierowskich – 2 etap prac, grobowiec Józefa i Izabeli Kaszniców
- grobowiec rodziny Jędrzejewskich (vel Jędrzejewskich) na pasie 4
- grupa dwóch grobów na kwaterze XII b: pomnik nagrobny na grobie Marcelego Marka Guyskiego (artysty rzeźbiarza zm. 1893 r.) i grobowiec Antoniny Roźniatowskiej (rzeźbiarki zm. 1895 r.)
- pomnik nagrobny na grobie Marii Komar na pasie 41
- grupa pięciu pomników nagrobnych na kwaterze Ł: nagrobek na grobie Jana Klimczaka i Jana Widlarza, nagrobek na grobie Szczęsnego Chmielewskiego, na grobie Juliana i Kamili Rudzkich, na grobie Marii Huppmann oraz na grobie Marii Reymańskiej
- grupa pomników nagrobnych na pasie 7 na grobach: rodziny Kantorów, Zdenki Lach oraz rodziny Skalskich (1 etap prac)

Prace remontowo-konserwatorskie przy powyższych zabytkowych pomnikach nagrobnych zostały dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa oraz ze środków Gminy Miejskiej Kraków. Łącznie w 2024 r. na cmentarzu Rakowickim wykonywane są na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków – Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie – w ramach zadań dofinansowanych ze środków NFRZK – prace przy 14 pomnikach nagrobnych, łącznie za kwotę 368 465,42 zł netto (tj. 453 212,46 zł brutto), w tym dofinansowanie NFRZK: 165 640,24 zł oraz środki Gminy Miejskiej Kraków: 202 825,18 zł netto (tj. 287 572,22 zł razem z VAT i waloryzacją wynagrodzenia).

Wśród innych prac konserwatorskich zleconych przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Krakowie na cmentarzu Rakowickim możemy wyróżnić prace renowacyjno-porządkowe i naprawcze przy wybranych zabytkowych pomnikach nagrobnych w ramach tzw. bieżącej konserwacji, obejmujące:

- pomnik nagrobny na grobie Maksymiliana O'Donnell – na kwaterze Cc
- pomnik nagrobny na grobie murowanym Leona Trauscha – na kwaterze TΔ
- pomnik nagrobny na grobie Karoliny Szujskiej – na pasie Kd
- pomnik nagrobny na grobie Emilii Grąbczewskiej – na kwaterze II b
- nagrobek na grobie Leona Hoffmanna – na kwaterze Jd
- pomnik na grobie Juliusza Lea, prezydenta Krakowa – między pasami 3 a 6 od strony północnej

Wartość tych prac to 94 100,00 zł netto (tj. 115 743,00 zł brutto), a środki na nie pochodzą z budżetu miasta.

Inne prace na cmentarzu Rakowickim to remont konserwatorski nagrobka na grobie Ryszarda Rzańnickiego, weterana powstania styczniowego, na kwaterze Ra, oraz uczytelnienie inskrypcji na nagrobku żołnierza Piotra Kantarka, na pasie 33a. Wartość zadania to 25 tys. zł (netto i brutto), a finansowanie pochodzi ze środków miasta wydzielonych do dyspozycji dzielnic (Stare Miasto, Grzegórzki oraz Prądnik Czerwony).

Prace restauratorskie wybranych pomników nagrobnych i grobowców na cmentarzu Podgórskim przy ul. Wapiennej:

- pomnik nagrobny na grobie Franciszka Winkowskiego – kwatera II a, rząd pld., grób nr 5, wartość prac: 27 426,67 zł netto (33 734,80 zł brutto)
- grobowiec rodziny Lejów – kwatera VIII, rząd północny, grób nr 6, wartość prac: 90 400,00 zł netto (111 192,00 zł brutto)

W sumie wartość prac prowadzonych w 2024 r. na cmentarzu Podgórskim przy powyższych dwóch grobach wynosi: 117 826,67 zł netto (144 926,80 zł brutto), w tym dofinansowanie NFRZK: 46 358,50 zł oraz środki Gminy Miejskiej Kraków: 71 468,17 zł netto (tj. 98 568,30 zł razem z VAT i waloryzacją wynagrodzenia).

Kompleksowa rewaloryzacja starego cmentarza Podgórskiego

Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Krakowie, dzięki dofinansowaniu ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, od kilkunastu lat prowadzi prace restauratorskie i konserwatorskie na wybranych nagrobkach na starym cmentarzu Podgórskim, zapobiegając ich degradacji. Obecnie realizowany przez ZCK projekt ma na celu kompleksową odnowę nekropolii. Oprócz rekonstrukcji i odnowy poszczególnych zabytkowych pomników nagrobnych, które ocalały, podkreślony został pierwotny układ komunikacyjny i kompozycyjny cmentarza.

W ramach projektu „Ocalić najstarszą miejską nekropolię przed degradacją i zapomnieniem. Rewaloryzacja starego cmentarza Podgórskiego w Krakowie, miejsca spoczynku i upamiętnienia wybitnych obywateli dawniej odrębnego miasta Podgórze” od października 2023 roku wykonano większość robót budowlanych i prac konserwatorskich, takich jak m.in. modernizacja alejek, system oświetlenia i monitoring cmentarza, remont ogrodzenia wraz z remontem konserwatorskim zachowanego częściowo kamiennego muru i historycznej bramy oraz bruku przy bramie, konserwacje zachowanych historycznych elementów nagrobków wraz z ich ekspozycją na wykonanych podestach do lapidariów. Ogrodzono i oznaczono w południowej części cmentarza miejsca pochówków szczątków ze zlikwidowanych kwater – obramienia mogiły zbiorowej z tablicami ku pamięci mieszkańców Podgórze, których groby zostały zlikwidowane. Wykonano również 20 nagrobków wraz z konstrukcją – wymieniono wtórne lastrykowo-betonowe nagrobki z lat 70. na nagrobki z piaskowca z wykutymi inskrypcjami, nasadzono rośliny (barwinek, konwalie) i uzupełniono trawniki.

Wśród osób upamiętnionych w 20 wykonanych z piaskowca nagrobkach są m.in.:

- Marianna z Krzyżanowskich Rontalowa, zm. 1821 r.
- Joseph Malburg, komisarz dróg publicznych, zm. 6 stycznia 1833 r. w wieku 53 lat
- Anna Hołyńska, zm. 1865 r., oraz Jan Hołyński, urzędnik cłowy, asesor i radny m.

Podgórze, zm. 1879 r.

- Józefa Drożdżikowska, zm. 1880 r., oraz Ignacy Drożdżikowski, kasjer miejski, zm. 1886 r.
- ks. Antoni Nazimek, wikary parafii św. Józefa, radny m. Podgórze, zm. 1890 r. w wieku 34 lat
- Stefan Biberstein Starowiejski, zm. 1887 r.
- Józef Bryliński, c. k. woźny sądowy, zm. 1885 r.
- Piotr Stephanides, dyrektor Szkoły Głównej w Wieliczce, zm. 1874 r., oraz Wilhelmina Stephanides, zm. 1892 r.
- Julian Bociański, nauczyciel ze szkoły w Rybitwach, zm. 1894 r.

W jednym z wykonanych nagrobków zostanie też osadzona oryginalna tablica z wapienia dębnickiego z wykuta inskrypcją poświęconą Apolonii Losert, zm. 1825 r. Na oryginalnej kamiennej steli nagrobnej, zidentyfikowanej na podstawie archiwalnej fotografii jako pomnik nagrobny Agnieszki Drelinkiewiczówny, zm. 1794 r., zostanie odtworzona również niezachowana tablica z jej nazwiskiem.

Dbłość o kwatery i groby wojenne

Kontynuując prowadzone w ubiegłych latach działania na rzecz grobownictwa wojennego ZCK po raz kolejny pozyskał środki finansowe z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu rządowego „Groby i cmentarze wojenne w kraju” na prace konserwatorskie i restauratorskie na Kwaterze Poległych w czasie I wojny światowej na cmentarzu Rakowickim w wysokości 63,91 proc. wartości zadania, tj. 256 502,15 zł. Dodatkowo otrzymano na ten cel dofinansowanie z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie w wysokości 80 000 zł. Natomiast w ramach środków bieżących ZCK w Krakowie wygospodarowana została kwota na wkład własny Gminy Miejskiej Kraków w wysokości 64 846,85 zł. Łączna wartość zadania wyniesie 401 349,00 zł. Zadanie realizowane w 2024 r. obejmuje:

- prace konserwatorskie przy dwóch stelach z jasnego lastriko, upamiętniających poległych w latach 1914–1920 na mogiłach zbiorowych
- prace restauratorskie przy 51 mogiłach ziemnych z metalowymi krzyżami, polegające na renowacji oryginalnych żeliwnych krzyży, usunięciu wtórnych krzyży i rekonstrukcji żeliwnych krzyży, wraz z wykonaniem betonowych postumentów i tabliczek z nazwiskami żołnierzy oraz splantowaniem powierzchni i wymianą trawy na mogiłach
- prace renowacyjno-konserwatorskie przy 43 wybranych nagrobkach w grupie grobów żołnierzy Legionów Polskich.